

newest technologies that arose up in an epoch of postmodernism appeared in the worst state. These directions are realized exceptionally outside state artistic museums in the non-state galleries due to sponsor support and foreign underbacks.

An art-gallery is a multifunction organism, and at the same time it is an experimental ground, where approbation of experiments of the newest technologies takes place. Art-galleries actively react on the requirements of time, try to be flexible in a capture principles of co-operation of different forms of modern art with the newest technologies in creation of new visual and virtual forms of visual art.

A vanguard art wants active and aggressive influence on public through the real transformation of reality, through creative transformation of environment, however exactly in postmodernist times presentation of artistic practice in public space becomes integral part of artistic organism. Him it may consider a visual symbol "ready-made", that comes forward as a valuable constituent in all directions of visual art of the last century – installations, objects, environments, performances, happenings, actions and other art-practices.

Art of today – considerably more many-sided, more various and more representative, than in previous time. Artistic practices in Ukraine have the sign features, specific of the use and transformation of quotations, and also its own historical context. In relation to the last, the Ukrainian school of painting (in different regional displays), the followers of that are most modern artists, plays the dominant role here. Installations, performances, environments, created by first-class artists, carry in itself the imprint of traditional aesthetics at the level of genetic koda, but usually absolutely consciously.

Founded in 1993 in Lviv Artistic Association "Dzyga" unites artists, writers, public men, businessmen for the sake of creation of various cultural projects and objects (clubs, festivals, media-projects, and others like that). From the very day of its founding "Dzyga" positioned itself as aesthetic establishment with accenting on the newest artistic technologies. The ideological and physical center of "Dzyga" is her gallery in Lviv. In its surroundings a cult cafe-club "Doll", studio of the audio recording and video studio, cafe "Under Clepsidra", antique shop, library of "Thursday" and at the same time editorship of this magazine, get along in the person of G. Izdrik. But the most important are the team and ideas.

"Dzyga" shows the special ingenuity in the genre of performance, and among the most sign personalities in the gallery, indisputably is V. Kaufman. The idea of the only in Ukraine annual festival "Days of Art Performance in Lviv" exactly in Lviv was successfully realized. The festival connected "School of Performance", meetings with artists, lectures, videoshows, implementations of performances, the authors of that are both well known masters and representatives of young generation of performers from different countries.

Visual art of the newest technologies, performance, in particular, develops in modern Ukraine exceptionally in non-state institutions, and among them the Lviv gallery "Dzyga" is the leader.

In Ukraine of gallery are not only commercial institutions, but mainly organizations that carry on in a civilized manner-elucidative activities and participate in various social, noncommercial projects. Carrying out scientific, communicative, expert, collection, commercial, advertisement and other functions, art-galleries are, engaged in actual directions of modern art and determine the vector of its development. They introduce modern visual art to spectators, bringing up their artistic taste, study and keep the most meaningful creative achievements of modern art for future generations.

During the years of Independence of Ukraine gallery activities got considerable development, and accordingly, influence on modern creative process in the country.

Keywords: art-gallery, modern visual art of Ukraine, newest technologies of visual art, performance, happening, Lviv school of performance.

УДК. 783 (477. 043.3)

Терещенко-Кайдан Лілія Володимирівна

кандидат мистецтвознавства, доцент

РУКОПИСНА СЛОВ'ЯНСЬКА (КИРИЛИЧНА) СПАДЩИНА СВЯТО-ПАНТЕЛЕЙМОНОВА МОНАСТІРЯ СВ. ГОРИ АФОН У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ XIII–XVII СТ.

У статті досліджується колекція слов'янських кириличних рукописів XIII–XVIII ст., що зберігається у Свято-Пантелеймоновому монастирі на Афоні. Подано характеристики спільних та відмінних рис рукописів, що розрізняють їх за національними відмінностями. Колекцію поділено за трьома видами належності книг. За результатами досліджень виявлено хронологічні, географічні та жанрові відмінності рукописів, що врешті-решт підтвердило належність їх до певних національних традицій, а також роль колекції – скарбниці слов'янської національної культури.

Ключові слова: рукопис, слов'янський, кириличний, національна традиція.

Звертаючись до проблеми Українсько-Грецьких зв'язків XVII–XVIII ст., тематики паралелізму та особливостей розвитку духовної культури України та Греції вказаного періоду, неодмінно пильну увагу приваблює рукописна спадщина обох країн. Предметом даного дослідження обрано слов'янські (кириличні) рукописи Свято-Пантелеймонова монастиря Св. Гори Афон.

Афон – це закрита для стороннього погляду й втручань територія. Тому саме в монастирях Св. Гори варто шукати рукописні скарби (можливо, унікальні за своїм змістом) як грецького, так і слов'янського походження. А Пантелеймонов монастир вважається "руським" монастирем. Його друга назва – Русик. Тому слов'янські (кириличні) рукописи варто шукати саме тут.

До питань вищезазначеної проблематики звертались мандрівник XVIII ст. Василь Григорович Барський [2], професор Казанського університету Віктор Іванович Григорович [3], сербський дослідник Дмитро Аврамович [1], Антонін Капустін [6], аримандрит Леонід Кавелін [5], Антоніос-Еміліос Н. Тахіаос [8] та інші.

Мета даного дослідження – виявити або відродити слов'янську (кириличну) рукописну спадщину, а за можливості й українські рукописи, що зберігаються на території Греції, в даному випадку в Свято-Пантелеймоновому монастирі Святої гори Афон.

Для досягнення мети дослідження варто вирішити такі завдання: надати загальну характеристику виявленню слов'янських рукописів з грецького рукописного масиву, що зберігається в бібліотеці Свято-Пантелеймонового монастиря; виявити українські зразки з слов'янського комплексу кириличних рукописів; дати характеристики окремим кодексам.

Перші відомості про наявність слов'янських кириличних рукописів на Афоні сягають 1142 р. За свідченнями Антоніоса-Еміліоса Н. Тахіаоса історія створення Пантелеймонова монастиря починається з XI ст. Раніше це було дві обителі, згодом об'єднані в одну. Перший монастир знаходився між монастирями Ватапед та Пантократор і був населений в основному монахами, що були вихідцями з Київської Русі, а тому називали себе руськими. І монастир стали називати ρουσων, що в перекладі означає – руський. За свідченнями документів 1162 р. у зв'язку зі зростанням чисельності чернецтва влада Афону дозволила утворити другий монастир, що носив назву του Θεσσαλωνικεως – Фесалонікійця. Монахи жили в ньому до кінця XVIII ст., а потім перейшли в сучасний Пантелеймонов монастир.

Слов'яни-монахи, в основному болгари та серби, жили поруч із грецьким чернецтвом. Але вони мали, зберігали, плекали власні, притаманні їх нації зразки слов'янської культури. Це й живопис, й спів, й рукописна книга.

Слов'янські рукописи у монастир потрапляли разом з монахами, що привозили їх з батьківщини, або їх приймали в дар від слов'янського духовництва чи посольських місій, чи паломництва. А ще рукописи створювалися в стінах самого монастиря. Наприклад, Євангеліє, писане церковнослов'янською мовою, зі вставками у вигляді акварелей, що зображають євангельські історії.

Спочатку слов'янські рукописи зберігались в олтарях монастирських церков. А у XIX ст. були перенесені в окреме приміщення монастирської бібліотеки. Відоме навіть ім'я одного з бібліотекарів – Мат фей. Він у 1850 р. пише звіт про наявну у бібліотеці рукописну колекцію.

Станом на початок XIX ст. про рукописні пам'ятки відомо, що у вищезазначених монастирях зберігалися в основному сербські та болгарські рукописи. Лише аримандрит Леонід (Кавелін) свідчить про наявність у монастирі двох "русських" рукописів XVIII ст. [5].

У путівнику Пантелеймонового монастиря, виданого у 1886 р. в Москві, подається така інформація: "До совсем недавнего времени (в монастыре (Л. Т-К.) хранилось только несколько славянских рукописей и печатных церковных книг. Но позже библиотека монастыря Русик розрослась до таких размеров, что насчитывает приблизительно 700 на греческом и около 100 на славянском и русаком языках рукописей X – XIX вв." [7, 112].

За мовним наповненням рукописи афонських монастирів розділялися на грецькі, греко-слов'янські, слов'янські з вимовами, етнічні (болгарські, сербські, російські, українські).

Виокремити рукопис, що належить до конкретної національної меншини, дуже важко. К. П. Дмитрієв-Петкович наполягає на тому, що всі болгарські рукописи, що зібрані в бібліотеці Пантелеймонова монастиря, позначені біля № слов'янською літерою "ж". А Д. Аврамович вбачає в них сербські рукописи. К. П. Дмитрієв-Петкович за походженням – болгарин, а Д. Аврамович – серб. Знаючи національність дослідників, можна цілком зрозуміти їх прагнення вбачати у рукописах їх належність до власної нації.

Повстає питання: яким же чином серед наявного фонду слов'янських рукописів можна виокремити українські?

Перша особливість – це вимова. Всі кириличні рукописи писані церковнослов'янською мовою. Виняток становлять ті кодекси, що належать до конкретної країни і писані мовою цієї країни, наприклад, болгарською, сербською, російською чи українською. Ті ж рукописи, що писані слов'янською мовою, при рительному дослідженні обов'язково виявлять належність до певної нації чи країни.

В даній роботі досліджується виключно православна слов'янська кирилична спадщина. Це звує коло дослідження до чотирьох країн – Болгарії, Сербії, Росії, України. Зрозуміло, що православний світ не обмежується тільки цими країнами і цілком можливо зустріти під час досліджень й рукописи, що належать до румунської або молдово-валазької традиції. Такі кодекси мають подвійне письмо, наприклад, слов'янською та румунською мовами. Ці пам'ятки не належать до кириличних. Ідея ж цього дослідження полягає в тому, щоб відродити саме кириличні пам'ятки, до котрих належать й українські.

Виділяючи українські кириличні пам'ятки з рукописного загалу за мовними ознаками, необхідно враховувати період створення рукопису (наявність хомонії, або мовні особливості перекладу), регіону, де створювався рукопис (український в Росії, центральна або західна Україна), прихованості оригіналу (русифіковані болгарські рукописи).

Другою рисою, за котрою можна виявити належність рукопису, є наявність імен переписувачів, упорядників, перекладачів тощо. Наявність таких імен значно прискорює процес виявлення належності рукопису.

Наступною ознакою належності кодексу до тієї чи іншої національної традиції є структурування книги, розташування текстів у середині кодексу. Виявлення типології пам'ятки призведе до підтвердження її належності до тієї чи іншої традиції.

Окремо досліджується внутрішнє наповнення книги. Ці дослідження можуть стосуватися окремих богослужінь. Наприклад, служба на пам'ять битви під Полтавою. Це пам'ятка XVIII ст., що має відношення до Російської імперії. Або служба місцево шанованим святам, наприклад, Борису та Глібу. В сербському рукописі навряд зустрінеш служби цим святам, а в українському цілком можливо.

Гарною допомогою в пошуку та виявленні національних традиційних рукописів є наявність музичних текстів. За репертуарним наповненням книги можна абсолютно чітко визначити її належність.

Звернемося до колекції рукописів Свято-Пантелеймонова монастиря. За чисельністю рукописів 75. Всі пам'ятки можна поділити на три групи: 1) священно-церковні книги; 2) церковно-богослужбові книги; 3) інші книги. Спробуємо за допомогою таблиці наочно представити: 1) наповнення колекції за належністю до видів та жанрів книг; 2) до хронології; 3) до території чи національної традиції (Таблиця 1).

Таблиця 1

Священно-церковні книги	Церковно-богослужбові книги	Інші книги
Апостол. XIV ст. Сербія	Октоїх. XIV ст. Сербія	Патерик 1485 р. Сербія
Євангеліє-Апракос. Кінець XIII – поч. XIV ст. Сербія	Служба Св. Вел. Муч. Пантелеймона. Сер. XIV ст. Сербсько-грецький	Патерик 1633 р. Сербія
Діяння апостолів кінця XIV ст. Сербія	Октоїх. 2-а пол. XIV ст. Сербія.	Хроніка Георгія Амартопа. 1387 р. Сербія.
Діяння апостолів та Євангеліє 1313 р. Македонія (Скоп'я)	Мінея. 320–330 рр. Сербія	Патерик. 1-ї пол. XV ст. Сербія
Діяння апостолів. XIV ст. Боснійська Сербія	Мінея. 2-а пол. XIV ст. Сербія	Збірник. 1-а чверть XV ст. Сербія
Чотириєвангеліє 2-а пол. XIII ст. Болгарія	Октоїх XV ст. з сербською та болгарською вимовами	Аскетичний збірник XIV ст. Болгарія
Апостол та Євангеліє-апракос. Сер. XIV ст. Сербія	Цвітна триодь. Остання чверть XIV ст. Сербія.	Отечник 1364 р. Сербія
Чотириєвангеліє. Середина XVI ст. Болгарія	Мінея на червень. Перша чверть XV ст. Сербія	Збірник XVIII ст. Україна
Діяння апостолів 2-га чверть XV ст. Сербія	Святкова мінея. Кін. XV – поч. XVI ст. Сербія	Лествиця Іоана Схоластика XVIII ст. Суч. церковно-слов'янська мова.
Чотириєвангеліє. поч. XVII ст. Сербія	Триодь 3-тя чверть XVII ст Сербія	Царственна книга XVIII ст. Росія
	Мінея на січень. Ост. чверть XVI ст. Сербія	Літопис келійний Дмитра Ростовського (Туптала) 1706 р. Україна
	Триодь 1359 р. Сербія	
	"Разрядная" книга XVIII ст. Російська	
	Типікон XVII ст. Україна	Соборное уложение 1649 р. Російська
		Хронограф XVIII ст. Російська
		Крини Сельныя XVIII ст. Суч. Церковнослов'янська мова.
		Катехізаторські гомілії Федора Студита 1777 р. Суч. Церковнослов'янська мова.
		Творіння Петра Дамаскіна 1779 р. Суч. Церковнослов'янська мова.
		Літописець та родовід XVIII ст. Російська
		Патерикон 1775 р. Кириличний румунський ?
		Тмаксима і Деонісія Ареопазита і Максима ісповідника кінець XVIII ст. Суч. Церковнослов'янська мова.
		Антологія кін. XVIII ст. Суч. Церковнослов'янська мова.
		Іліотропійон 1714 р. Російська

За показниками Таблиці 1 видно, що з 44 розглянутих рукописів 10 належать до священно-церковних книг, 13 – до церковно-богослужбових книг, 21 – до інших книг. При цьому рукописи дуже цікаво розподіляються за хронологією та географією. За хронологією в цілому вся колекція охоплює період від XIII до XVIII ст. При цьому Священно-церковні рукописи – з XIII по XVII ст., церковно-богослужбові – з XIV по XVII ст., а інші книги – з кінця XV по кінець XVIII ст. Як вже йшлося вище, колекція нараховує 75 кодексів і хронологічно вони розповсюджуються ще й на XIX ст. Але для даного дослідження обрано кінцевий термін – XVIII ст. Отже, наочно видно градацію своєрідного "старіння" священно-церковної рукописної книги після XVII ст. В даному зібранні ці рукописи не оновлювалися. Трохи краща ситуація з церковно-богослужбовими рукописами. Але також ані у XVIII, ані у XIX ст. Вони не оновлювалися. Інші книги навпаки з'являються у колекції значно пізніше інших (на 2 століття), преважують над іншими й усамітнюються у XIII ст. Цю ситуацію можна пояснити тим, що інші книги на різні теми, крім богослужіння, почали з'являтися на Афоні з того часу, коли відбулося послаблення уставних суворих порядків. Відсутність оновлених книг перших двох груп пояснюється або тим, що монастирям вистачало старих кодексів, або не було потреби в оновленні слов'янських рукописів для богослужбової практики. Тому що богослужіння велися грецькою мовою по грецьких книгах, за грецьким уставом.

І все ж таки залишається не зрозумілим, чому, починаючи з XVIII ст., різко змінилась жанрове наповнення колекції? Невже хоча б у вигляді дарчих, або привезених книг, священно-церковна та церковно-богослужбова слов'янська (кирилична) література не потрапляла до монастиря? Складається таке враження, що практична богослужбова слов'янська література або навмисно знищувалась (продавалась, дарувалась), або зберігається в інших колекціях.

Не менш цікавою є географія слов'янських рукописів даної колекції. Звернемось до таблиці. Всього 44 рукописи. З 10 священно-церковних книг – тільки одна має болгарське і одна македонське (скоп'я) походження. Дев'ять рукописів – сербські. З 13 кодексів церковно-богослужбової літератури – одинадцять рукописів мають сербське походження, одна – болгарське, а одна – українське походження. При чому до української книги належить Типікон VII ст. – богослужбовий устав церкви. Виходить, що не байдужі були насельники Свято-Пантелеймонова монастиря до слов'янської богослужбової практики. І причину зникнення богослужбової літератури пізнішого часу з колекції треба шукати в інших ситуаціях.

Географія інших книг більш різноманітна, ніж богослужбової літератури. З 21 рукопису представлених у колекції 6 – сербських, при чому це знов ранні рукописи, хронологічно завершуються XV ст., Традиційно болгарію представляє 1 рукопис. В колекції знаходиться 1 кодекс з надзвичайно цікавою графікою, з наявністю "" після приголосних у церковнослов'янській мові, наприклад, в' к'нізі та вимови, наприклад "сколко", замість "скільки" (укр.), чи "сколько" (рос.). Висновок такий, що це або болгарський рукопис, або кириличний румунський. Рукопис.

Серед інших книг колекції знаходяться 2 рукописи, що представляють українську традицію. Це Збірник XVIII ст., до складу котрого увійшли праці Св. Отців церкви та Літопис келійний Дмитра Ростовського (Туптала) 1706 р.

Крім цих двох яскраво виражених українських рукописів, у колекції міститься ще 6 рукописів, що можуть належати або до української, або до білоруської, або до російської традицій. Ці книги писані сучасною формою церковнослов'янського письма, тобто адаптованого (русифікованого) письма XVIII ст. Крім цих 6 рукописів, у колекції присутні 5 рукописів, писаних російською мовою.

Отже, й за географічним, й за хронологічним описом колекція чітко ділиться на дві частини. До XVII ст. це в основному сербські рукописи, починаючи з XVII ст., це кодекси українсько-білорусько-російських традицій. Болгарська традиція у всіх трьох видах книг представлена у вигляді одного кодексу для кожного виду.

Тепер що стосується жанрового наповнення колекції. Серед священно-церковних книг відсутній Псалтир, хоча жодна церква не може обійтися без цієї книги у практичній діяльності. А серед церковно-богослужбової літератури взагалі немає систематизації. Представлені поодинокі зразки тієї чи іншої літератури, а комплексу богослужбової книги немає. Це свідчить про те, що слов'янські рукописи даної колекції не передбачалися для богослужбової практики, а зберігаються як пам'ятки, виразники певних традицій культури, мови, церковної філософії, мистецтва слов'янських країн: Сербії, суч. Македонії (Скоп'ї), Болгарії, України, Росії, Білорусі та, можливо, кириличної Румунії. Яскравим свідченням цієї гіпотези є болгарська традиція, що, як вже йшлося вище, представлена одним кодексом для кожного з трьох видів книг.

Для української культури важливе відкриття яскраво-виражених трьох українських рукописів: Типікон XVII ст., Збірник XVIII ст. та Літопис келійний Дмитра Ростовського (Туптала) 1706 р. Наявність у колекції цих трьох книг для української культурної спадщини є знахідкою і підтвердженням присутності української книги, а звідси й традицій на Афоні та у Греції.

Література

1. Аврамович Д. Све та Гора со стране вере, художества и повеснице / Дмитрий Аврамович. – Београд, 1848. – 142 с.
2. Григорович-Барський В. Мандри по святих місцях сходу з 1723 по 1747 р./ Василь Григорович-Барський. – К., 2000. – 767 с.
3. Григорович В. И. Очерк путешествия по Европейской Турции / Виктор Иванович Григорович. – М., 1877.

4. Дмитриев-Петкович К. П. Обзор афонских древностей / К. П. Дмитриев-Петкович // Приложение к VI тому Записок Императорской Академии наук. – № 4. – СПб., 1865.
5. Кавелин Л. (архимандрит). Русский монастырь Св. Пантелеимона – Русик/ Леонид Кавелин // Прибавления к Херсонским епархиальным ведомостям. – Ч. XXIII. – Херсон, 1867.
6. Капустин А. Заметки поклонника Св. горы / Антонин Капустин. – К., 1864. – 47 с.
7. Русский монастырь Святителя и великомученика и целителя Пантелеимона // Путеводитель. – М., 1886.
8. Тахиаос А-Э. Н. Славянские рукописи Свято-Пантелеимонова монастыря (Русик) на Горе Афон / Антониос-Эмилиос Н. Тахиаос. – СПб.: Блиц, 2012. – 200 с.

References

1. Avramovich D. Sve ta Gora so strane vere, khudozhestva i povestnitse / Dmitriy Avramovich. – Beograd, 1848. – 142 s.
2. Hryhorovych-Barskyi V. Mandry po sviatykh mistsiakh skhodu z 1723 po 1747 r./ Vasyi Hryhorovych-Barskyi. – К., 2000. – 767 s.
3. Grigorovich V. I. Ocherk puteshestviya po Evropeyskoy Turtsii / Viktor Ivanovich Grigorovich. – М., 1877.
4. Dmitriev-Petkovich K. P. Obzor afonskikh drevnostey / K. P. Dmitriev-Petkovich // Prilozhenie k VI tomu Zapisk Imperatorskoy Akademii nauk. – № 4. – SPb., 1865.
5. Kavelin L. (arkhimandrit). Russkiy monastyr' Sv. Panteleymona – Rusik/ Leonid Kavelin // Pribavleniya k Khersonskim eparkhial'nym vedomostyam. – Ch. XXIII. – Kherson, 1867.
6. Kapustin A. Zametki poklonnika Sv. gory / Antonin Kapustin. – К., 1864. – 47 s.
7. Russkiy monastir Svyatitelya i velikomučenika i tselitelya Panteleimona // Putivoditel'. – М., 1886.
8. Takhiaos A-E. N. Slavyanskije rukopisi Svyato-Panteleimonova monastyrya (Russik) na Gore Afon / Antonios-Emilios N. Takhiaos. – SPb.: Blics, 2012. – 200 s.

Терещенко-Кайдан Л. В.

Рукописное славянское (кириллическое) наследие Свято-Пантелеимонова монастыря св. горы Афон в контексте культурных традиций XIII-XVII вв.

В статье исследуется коллекция славянских кириллических рукописей XIII-XVIII вв., хранящаяся в Свято-Пантелеимоновом монастыре на Афоне. Предоставлено характеристики общих и отличительных черт рукописей, которые различают их по национальным отличиям. Коллекция разделена на три раздела по видам принадлежности книг. По результатам исследований выявлено хронологические, географические и жанровые различия рукописей, что подтвердило принадлежность их к определенным национальным традициям, а также роль коллекции – хранилища славянской национальной культуры.

Ключевые слова: рукопись, славянский, кириллический, национальная традиция.

Tereshchenko-Kaidan L.

Manuscripts Slavonic (Cyrillic) Heritage of Saint Panteleimon Monastery Holy Mount Athos in the context of the cultural traditions of the XII-XVII century.

This article examines the collection of Slavic Cyrillic manuscripts XIII-XVIII centuries which are kept at St. Panteleimon Monastery on Mount Athos. The characteristics of common and distinctive features manuscripts are distinguished by their national differences. The collection is divided into three types of membership books. Research results revealed chronological, geographical and genre differences manuscripts which finally confirmed their belonging to certain national traditions and the role of the collection – the treasury of Slavic national culture.

Addressing the problems of Ukrainian Greek bonds XVII-XVIII centuries and overlapping themes, features of the spiritual culture of Ukraine and Greece of said period, manuscript heritage of both countries certainly attract great attention. The present research is Slavonic (Cyrillic) manuscripts Saint Panteleimon Monastery St. Mount Athos.

The first information about the availability of Slavic Cyrillic manuscripts on Athos reaches 1142 years. Athos is closed to outside view and interventions territory. That's why exactly in the monasteries of St. Mount manuscript treasures should be looked for. Perhaps it's is unique in its content, as well as the Greek and Slavic origin. A Panteleimon Monastery is considered to be "rus" monastery. His second name is Rusyk. Therefore Slavonic (Cyrillic) Manuscripts should be looked for exactly here.

The survey showed that 44 of the 10 reviewed manuscripts belong to the sacred-church books, 13-to church and prayer books, 21-to other books. At the same time this manuscript is distributed by chronology and geography in a very interesting way. According to the chronology of the whole entire collection spans the period from the XIII to the XVIII century.

The sacred- religious manuscripts date from XIII to XVII., Liturgical church – from XIY to XVII., and other books – from the end of XV to the end of XVIII century. As already mentioned above, a collection has 75 codes which chronologically apply until XIX century. However, for this research the deadline is XVIII century. So, the gradation is clearly visible in kind of "aging" of sacred- church manuscripts after XVII century. In this collection manuscripts have not been updated. Situation is slightly better with the church and liturgical manuscripts. But at the same time, in the XVIII and XIX centuries they weren't updated. Other books on the contrary appear in collection much later than the other (2 centuries), but at the same time have a privilege over the other and only retreat in the XIII century. This can be explained by the fact that other books on various topics, besides worship, began to appear on Mount Athos from the time when there was a relaxation of the strict statutory orders. Lack of updated books of the first two groups, is explained that the old monasteries had enough of old codes, or there was no need to update the Slavic manuscripts for liturgical practice. Because worship were done in Greek with Greek books, with the Greek ordinance.

Yet it remains unclear why, since the XVIII century. Changed dramatically genre filled collection? Really, at least in the form of gifts or brought books, clergymen and church liturgical Church Slavonic (Cyrillic) literature did not get to the monastery? The impression is that the practical liturgical Slavic literature or intentionally destroyed (sold, granted), or stored in other collections.

No less interesting is the geography of Slavic manuscripts in this collection. Referring to the table. Only 44 of the manuscript. With 10 sacred – Church books – only one has and one Bulgarian – Macedonian (Skopje) origin. Nine manuscripts – Serbian. With 13 codes church – religious literature – eleven manuscripts have rural origins – one – Bulgarian , and most interestingly – one Ukrainian origin. And the Ukrainian book belong to Typicon VII. – liturgical charter church. It turns out that was not indifferent to the monks of St. Panteleimon Monastery in Slavonic liturgical practice . And the reason for the disappearance of religious literature of the late time of collection must be sought in other situations.

Geography of other books is more diverse than theological literature. With 21 manuscripts represented in the collection of 6 -. Serbian, and it again early manuscripts chronologically completed in XV, Bulgaria is traditionally presented by one manuscript.

Among other books are collections of two manuscripts, representing Ukrainian tradition. This collection of XVIII century, which included the works of the Holy Fathers and the Church Chronicle Exclusionary Dmitry of Rostov (Tuptalo) 1706.

In addition to these two distinct Ukrainian manuscripts in the collection contains 6 more manuscripts, may belong to either Ukrainian or Belarusian or Russian tradition. These books were written in the modern form of the Church Slavonic letters, adapted (Russified) letters of XVIII century. In addition to these 6 manuscripts in the collection are five manuscripts written in Russian.

Hence and by geographical and chronological description of the collection is clearly divided into two parts: Until the XVII century. It's mainly Serbian manuscript. Since the XVII century. They are codes in Ukrainian-Belarusian-Russian traditions. Bulgarian tradition in all three types of books presented in a single code for each type.

Now, as a genre filled collection. Among the sacred religious books-no Psalter, although no church cannot do without this book in practice. A Church of theological literature there are no systematization. There were presented rare examples of a particular literature, and no complex liturgical books. This suggests that the Slavic manuscripts in this collection do not provide for the liturgical practice, and saved as monuments, exponents of certain cultural traditions, language, church philosophy, art Slavic countries: Serbia, modern Macedonia, Bulgaria, Ukraine, Russia, Belarus and possibly Cyrillic Romania. Clear evidence of this hypothesis is the Bulgarian tradition, as mentioned above, is represented by one code for each of the three books.

For Ukrainian culture opening a salient three Ukrainian manuscripts: Typicon XVII., Collection of the XVIII century. And Chronicle Exclusionary Dmitry of Rostov (Tuptalo) 1706 Presence in the collection of these three books for the Ukrainian Cultural Heritage is a godsend, and confirming the presence of Ukrainian books, and hence the tradition of Mount Athos in Greece.

Keywords: manuscript, Slavic, Cyrillic, national tradition.

УДК 781.041/049; 786.24 (786.26)

Щербакова Ольга Константиновна
кандидат искусствоведения

ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ ИСКУССТВА В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЖАНРА ФОРТЕПИАННОГО ДУЭТА

В статье предлагается анализ фортепианно-дуэтных произведений, программная концепция которых направлена на отражение образов или техники пространственных видов искусств музыкальными средствами. Выявлено значение звукоизобразительности, различных видов движения, тембровой колористики, музыкальной символики для передачи звуковым способом информации об образах зрительного характера. Определяется плодотворность художественной коммуникации между различными видами искусств.

Ключевые слова: пространственные искусства, фортепианный дуэт, жанр, образ, программное название, интерпретация, художественное отражение.

Среди различных аспектов, касающихся проблем взаимодействия и взаимообогащения одних видов искусств другими, находится вопрос о значении для композитора, исполнителя и слушателя художественного отражения в инструментальном музыкальном произведении образов изобразительных искусств. Ведь сегодня исполнительская практика, как и сфера теории искусствоведения, переосмысливает художественные явления синтетического порядка.

Необходимость и актуальность постановки этой проблематики обусловлена также все возрастающей самостоятельностью жанрово-стилевых характеристик каждой из отраслей творчества в процессе их формирования, с одной стороны, и генетическим кодом, лежащим в основе развития различных видов искусств, с другой стороны. Ведь то принципиальное единство разнообразных видов творчества, которое в синкретическом искусстве составляло базу для исполнительской презентации художественного целого, подчеркивало возможность и плодотворность их тесного сосуществования в пределах одного круга образов.

Исходя из ведущего значения роли принципов музыкальной программности в развитии художественного потенциала жанра фортепианного дуэта, исследованных в диссертации автора, ставим перед собой цель в рамках этой статьи проследить за художественными результатами в фортепианно-дуэтных произведениях при наличии в них программных факторов, исходящих от образов или тех-